

การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมเพื่อลดปัญหาการหย่าร้าง APPLICATION OF BUDDHIST PRINCIPLES TO REDUCE DIVORCE

สายยนต์ ชาวอุบล

SAIYON CHAO-UBON

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา

Faculty of Humanities and Social Sciences, Nakhon Ratchasima Rajabhat University

จังหวัดนครราชสีมา

Nakhon Ratchasima Province

Received: March 2, 2024

Revised: May 11, 2025

Accepted: May 19, 2025

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์ในการศึกษาสาเหตุและผลกระทบของการหย่าร้างในประเทศไทย พร้อมนำเสนอแนวทางการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมเพื่อลดปัญหาการหย่าร้าง โดยมุ่งเน้นการสำรวจข้อมูลทางสถิติการหย่าร้าง วิเคราะห์สาเหตุและผลกระทบจากงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และศึกษาหลักพุทธธรรมที่เกี่ยวข้องพรณนาเชิงสัมพันธ์กับปัญหานามาสรูป ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยสำคัญที่นำไปสู่การหย่าร้าง ได้แก่ ปัญหาการสื่อสาร ปัญหาการนอกใจ และปัญหาทางเศรษฐกิจ การหย่าร้างส่งผลกระทบต่อบุคคลและสังคมในหลายด้าน ทั้งด้านจิตใจ เศรษฐกิจ และการพัฒนาเด็ก ในการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมเพื่อลดปัญหามี 3 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การวางแผนการสมรสผ่านหลักศีลธรรม 6 และสมชีวิตรธรรม 4 2) การดำเนินชีวิตโดยยึดหลักฆราวาสธรรม 4 และ 3) การรักษาความรักด้วยสังคหวัตถุธรรม 4 ซึ่งช่วยส่งเสริมความเข้าใจและลดปัญหาความขัดแย้งในชีวิตคู่

การแก้ปัญหาการหย่าร้างตามสาเหตุของการหย่าร้าง ควรเริ่มจากสื่อสารด้วยถ้อยคำดี (ปิยวาจา), ร่วมมือและเสียสละกัน (จาคะ), ซื่อสัตย์และพอใจในคู่ครอง (สัจจะ), ปรับตัวตามสังคมที่เปลี่ยนไป (ทมะ), เลือกคู่ที่เข้าใจกันและเรียนรู้ร่วมกัน (ปัญญาสัมปทา, ทมะ), หลีกเลี่ยงอบายมุขและอดทนต่อกัน (ขันติ), รับผิดชอบในการเลี้ยงดูบุตร (จาคะ), และใช้เทคโนโลยีอย่างรู้เท่าทัน (ทมะ) การประยุกต์ใช้หลักธรรมเหล่านี้ในการดำเนินชีวิตคู่จะช่วยลดปัญหาการหย่าร้างและเสริมสร้างความมั่นคงในความสัมพันธ์ระหว่างคู่สมรส

คำสำคัญ : การประยุกต์, หลักพุทธธรรม, การหย่าร้าง

Abstract

This article aims to explore the causes and impacts of divorce in Thailand and propose the application of Buddhist principles to mitigate divorce-related issues. The study examines statistical data, analyzes research findings on causes and consequences of divorce, and explores relevant Buddhist teachings in relation to the problem. The results indicate that key factors contributing to divorce include communication breakdown, infidelity, and financial difficulties. Divorce has wide-

ranging effects on individuals and society, particularly in terms of emotional well-being, economic stability, and child development.

The application of Buddhist principles to reduce divorce problems is proposed in three stages: (1) Marriage preparation through the Six Directions (Disadhāma) and Four Principles for Harmonious Living (Samajīvitadhamma), (2) married life guided by the Four Virtues for Laypeople (Gharavāsadhamma), and (3) nurturing love through the Four Bases of Social Solidarity (Saṅgahavatthu). These principles foster understanding and reduce conflict in relationships.

Solving divorce problems based on their causes should begin with kind communication (Piyavācā), mutual support and selflessness (Cāga), loyalty and contentment with one's partner (Sacca), adaptability to social change (Dama), choosing a compatible partner and learning together (Paññā-sampadā and Dama), avoiding harmful behaviors and practicing patience (Khanti), taking responsibility for child-rearing (Cāga), and using technology wisely (Dama). Applying these teachings in marital life can help reduce divorce rates and strengthen spousal relationships, guided by the principle.

Keyword: Application, Buddhist Principles, Divorce

บทนำ

ในยุคปัจจุบัน สถาบันครอบครัวกำลังเผชิญกับความท้าทายหลากหลายรูปแบบ โดยเฉพาะ "ปัญหาการหย่าร้าง" ซึ่งกลายเป็นหนึ่งในวิกฤตทางสังคมที่มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ทั้งในประเทศไทยและทั่วโลก การหย่าร้างไม่เพียงส่งผลกระทบต่อคู่สมรสเท่านั้น แต่ยังส่งผลกระทบต่อบุตรหลาน เสถียรภาพของครอบครัว และความสงบสุขของสังคมในภาพรวม (กรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว, 2563 : ออนไลน์)

ปัจจัยที่นำไปสู่การหย่าร้าง มีความหลากหลาย ตั้งแต่ปัญหาการสื่อสารภายในครอบครัว การขาดความเข้าใจกัน ปัญหาเศรษฐกิจ ไปจนถึงการเปลี่ยนแปลงของค่านิยมในสังคมยุคใหม่ ซึ่งส่งผลให้ความอดทนและการให้อภัยในชีวิตคู่นั้นลดน้อยลงอย่างเห็นได้ชัด (สุธีรา งามเกียรติทรัพย์, 2564 น. 87-102)

ในช่วง 5 ปีที่ผ่านมา (2562-2566) สถิติการหย่าร้างในประเทศไทยเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง สะท้อนถึงปัญหาเชิงโครงสร้างของครอบครัวที่กำลังเปลี่ยนแปลง งานวิจัยที่ผ่านมาส่วนใหญ่เน้นการวิเคราะห์สาเหตุและผลกระทบของการหย่าร้าง แต่ยังขาดการเสนอแนวทางป้องกัน จึงเป็นเหมือนการแก้ปัญหาที่ปลายเหตุ ไม่ได้มองที่มาต้นเหตุแห่งปัญหา จึงทำให้ปัญหาเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ

บทความนี้จึงมุ่งเน้นไปที่การประยุกต์ใช้ หลักพุทธธรรม ที่ใช้หลักพุทธธรรมเป็นแกนกลางเพื่อเสริมสร้างความมั่นคงของชีวิตคู่ ผ่านกระบวนการวางแผนก่อนสมรส การบริหารชีวิตครอบครัว และการรักษาความรักและความเข้าใจระหว่างคู่สมรส โดยพิจารณาในมิติของจิตใจและจริยธรรม หลักธรรมในพระพุทธศาสนาได้เสนอแนวทางการดำเนินชีวิตที่ลึกซึ้งและทรงพลัง โดยเฉพาะในบริบทของครอบครัว สามารถนำมาประยุกต์ใช้เพื่อสร้างเสริมความเข้าใจ การให้อภัย การอดทน และการพัฒนาจิตใจให้เข้าถึงความสงบภายใน ซึ่งล้วนเป็นปัจจัยที่ช่วยลดความขัดแย้ง และป้องกันการหย่าร้างได้อย่างมีประสิทธิภาพ (พระธรรมปิฎก [ป.อ. ปยุตโต], 2540 น. 38 - 45)

การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการใช้ชีวิตคู่ จึงไม่เพียงเป็นแนวทางแก้ปัญหาเฉพาะหน้า แต่ยังเป็นการวางรากฐานเพื่อสร้างความมั่นคงทางอารมณ์ ส่งเสริมคุณธรรมในชีวิตสมรส และเสริมสร้างความเข้าใจระหว่างคู่ชีวิต ซึ่งนำไปสู่การยกระดับคุณภาพชีวิตครอบครัวในระยะยาว (ชาญณรงค์ พรุ่งโรจน์, 2561 น. 39- 47)

นอกจากนี้ การส่งเสริมการเรียนรู้หลักธรรมในระดับครอบครัวและสถานศึกษา ยังถือเป็นกลยุทธ์เชิงระบบที่มีศักยภาพในการลดอัตราการหย่าร้างในสังคมไทยได้อย่างยั่งยืน (ธนวัฒน์ รวมสุก, 2560 น. 34-49)

ตามที่กล่าวมาข้างต้น ในยุคปัจจุบัน สถาบันครอบครัวกำลังเผชิญกับความท้าทายหลายด้าน โดยเฉพาะปัญหาการหย่าร้างซึ่งทวีความรุนแรงขึ้นทั้งในประเทศไทยและทั่วโลก ส่งผลกระทบต่อทั้งตัวคู่สมรส บุตรหลาน และความมั่นคงของสังคมโดยรวม ปัจจัยที่นำไปสู่การหย่าร้างมีหลายประการ เช่น การขาดการสื่อสาร ความไม่เข้าใจกัน ปัญหาเศรษฐกิจ และการเปลี่ยนแปลงของค่านิยมสมัยใหม่

แม้ว่างานวิจัยจะมุ่งเน้นการวิเคราะห์สาเหตุและผลกระทบของการหย่าร้าง แต่ยังขาดแนวทางเชิงรุกในการป้องกัน บทควมนี้จึงเสนอการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรม เพื่อการเสริมสร้างความเข้าใจ ความอดทน และการให้อภัยในชีวิตคู่ ซึ่งเป็นพื้นฐานของการสร้างครอบครัวที่มั่นคง

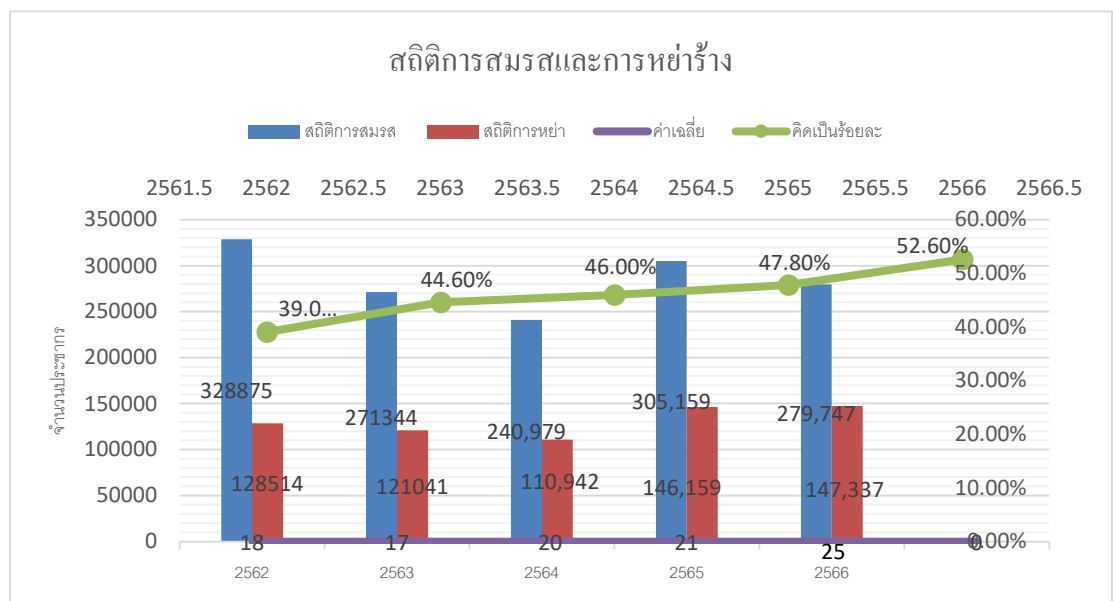
นอกจากนี้ การบูรณาการหลักธรรมในระดับครอบครัวและสถานศึกษา ยังเป็นแนวทางเชิงระบบที่มีศักยภาพในการลดอัตราการหย่าร้างได้อย่างยั่งยืน ช่วยส่งเสริมคุณธรรม ความเข้าใจ และคุณภาพชีวิตครอบครัวในระยะยาวอย่างแท้จริง

สถิติการหย่าร้างในประเทศไทย

การศึกษาลักษณะของการหย่าร้างต่อบุคคลและสังคมจึงเป็นสิ่งสำคัญ เพื่อที่จะหาทางออกในการลดปัญหาที่อาจเกิดขึ้นจากการหย่าร้างในระดับครอบครัวและสังคม จากข้อมูลของสำนักบริหารการทะเบียน กรมการปกครอง มีรายงานการจดทะเบียนสมรสและการจดทะเบียนหย่าร้างของประเทศไทยสถิติ 5 ปี ตั้งแต่ปี 2562-2566 ประเทศมีสถิติแนวโน้มสูงขึ้น

ในปี 2563 จำนวนการจดทะเบียนสมรสลดลง แต่จำนวนการหย่าร้างกลับเพิ่มขึ้น อาจเป็นผลจากสถานการณ์โควิด-19 ที่ทำให้ผู้คนต้องอยู่ร่วมกันในสภาพแวดล้อมที่จำกัด ซึ่งนำไปสู่การตัดสินใจหย่าร้างมากขึ้น แม้ว่าการสมรสจะลดลงก็ตาม

จากข้อมูลดังกล่าวสามารถสรุปได้ว่าการหย่าร้างในประเทศไทยมีการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญในช่วงหลายปีที่ผ่านมา ตามรายงานเป็นกราฟสถิติการจดทะเบียนสมรสและการหย่าร้าง ดังนี้

ที่มา: สำนักบริหารการทะเบียน กรมการปกครอง: 2567, ออนไลน์.

จากกราฟแสดงสถิติการสมรสและการหย่าระหว่างปี 2562 ถึง 2566 โดยกราฟประกอบด้วยข้อมูล 3 ประเภท ได้แก่ สถิติการสมรส (แท่งสีน้ำเงิน), สถิติการหย่า (แท่งสีส้ม), และค่าเฉลี่ย (แท่งสีเหลือง) นอกจากนี้ยังมีกราฟเส้นแสดงเปอร์เซ็นต์การคิดเป็นข้างอย่างละเอียด (เส้นสีเทา) จากข้อมูลในกราฟ พบว่าจำนวนการสมรสมีแนวโน้มลดลงจาก 328,875 ในปี 2562 เหลือ 279,747 ในปี 2566 ขณะที่จำนวนการหย่าลดลงเล็กน้อยจาก 128,514 ในปี 2562 เหลือ 147,337 ในปี 2566 อย่างไรก็ตาม เปอร์เซ็นต์การคิดเป็นข้างอย่างละเอียดมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นจาก 39.07% ในปี 2562 เป็น 52.60% ในปี 2566 แสดงให้เห็นว่าปัญหาการครองเรือนมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นตามลำดับ

เมื่อสถานการณ์โควิดคลี่คลายในปี 2564 จำนวนการสมรสลดลง แต่การหย่าร้างกลับเพิ่มขึ้นอย่างเห็นได้ชัด ในปี 2565 เมื่อการสมรสมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น การหย่าร้างก็เพิ่มขึ้นตามไปด้วย และในปี 2566 แม้ว่าจำนวนการสมรสจะลดลง แต่การหย่าร้างยังคงเพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่องจนถึง 52.6% ซึ่งสะท้อนถึงความเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่มักนำมาซึ่งการตัดสินใจหย่าร้างที่สูงขึ้นในช่วงที่ผ่านมา

การหย่าร้างตามที่แสดงมาจะเห็นได้ว่าเป็นแนวโน้มที่น่าเป็นห่วงสำหรับสังคมไทย เพราะจะก่อให้เกิดปัญหาต่อบุคคลและสังคมโดยรวม นั้นหมายถึงความไม่มั่นคงทางสังคมที่สมาชิกในสังคมจะได้รับ

สาเหตุและผลกระทบของการหย่าร้าง

การหย่าร้างเป็นเรื่องที่สามารถเกิดขึ้นได้จากหลายปัจจัย ทั้งในแง่ของปัญหาภายในความสัมพันธ์และปัจจัยภายนอกที่ส่งผลกระทบ โดยทั้งหมดนี้สามารถนำไปสู่ผลกระทบที่หลากหลาย ไม่เพียงต่อคู่สมรสเท่านั้น แต่ยังส่งผลต่อครอบครัวและผู้ที่เกี่ยวข้อง เมื่อเราพูดถึงสาเหตุและผลกระทบของการหย่าร้าง เราจะสามารถเข้าใจได้มากขึ้นถึงความซับซ้อน และมองเห็นได้ว่า การหย่าร้างเป็นเรื่องที่มีผลต่อทุกคนที่เกี่ยวข้อง ไม่ว่าจะเป็นแง่ของการปรับตัวใหม่ หรือการฟื้นฟูความสัมพันธ์ที่เคยมี ซึ่งจากผลการวิจัยและการสำรวจ สามารถพบสาเหตุและผลกระทบของการหย่าร้าง ดังนี้ (สถาบันวิจัยประชากรและสังคม, 2563)

1. สาเหตุของการหย่าร้าง

การหย่าร้างในสังคมไทยเป็นประเด็นที่มีความสำคัญ และได้รับการพูดถึงอย่างกว้างขวางในช่วงหลายปีที่ผ่านมา ตั้งแต่ปี 2562-2566 สาเหตุสำคัญของการหย่าร้างในประเทศไทยได้รับการศึกษาวิจัยและได้รับความสนใจจากสื่อและนักวิชาการหลายท่าน พบว่ามีหลายปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจหย่าร้างที่สำคัญในสังคมไทยในปีต่าง ๆ โดยบางสาเหตุเกิดจากปัจจัยภายในครอบครัว และบางส่วนมาจากการเปลี่ยนแปลงของสังคมและเศรษฐกิจที่มีผลกระทบต่อชีวิตคู่และครอบครัว ดังนี้

1.1 ปัญหาการขาดการสื่อสาร การสื่อสารที่ไม่ดีระหว่างคู่สมรสเป็นสาเหตุหลักของการหย่าร้างในไทย โดยมักเกิดจากการไม่เปิดใจพูดคุย นำไปสู่ความเข้าใจผิด ความเครียดสะสม และการจัดการความขัดแย้งหรือความคาดหวังที่ไม่ตรงกันไม่ได้

1.2 ปัญหาทางการเงิน ค่าครองชีพที่สูงขึ้นและเศรษฐกิจไม่แน่นอนส่งผลให้คู่สมรสเครียดและขัดแย้งเรื่องเงินมากขึ้น การขาดความมั่นคงทางการเงินอาจบั่นทอนความไว้วางใจและความสัมพันธ์ (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2565: ออนไลน์)

1.3 ปัญหาการประพฤติผิดใจ การนอกใจยังเป็นสาเหตุสำคัญของการหย่าร้างในไทย แม้จะมีความพยายามส่งเสริมความซื่อสัตย์ แต่หลายคู่ยังเผชิญปัญหานี้จนไม่สามารถระงับความสัมพันธ์ไว้ได้ (สุภาวดี มนัสปิยะเลิศ: 2548, น. 67)

1.4 ปัญหาการเปลี่ยนแปลงในบทบาททางสังคมและเศรษฐกิจ ในช่วงปีที่ผ่านมา บทบาททางสังคมและเศรษฐกิจที่เปลี่ยนแปลง โดยเฉพาะการที่ผู้หญิงมีบทบาทในตลาดแรงงานและมีอิสระทางการเงินมากขึ้น ส่งผลต่อการแต่งงานและการหย่าร้าง ความคาดหวังที่เปลี่ยนไป รวมถึงแรงกดดันจากสังคมและครอบครัว ยังอาจก่อให้เกิดปัญหาภายในครอบครัวที่ยากจะแก้ไข (สถาบันวิจัยประชากรและสังคม, 2563: ออนไลน์)

1.5 ปัญหาความแตกต่างทางการศึกษาและอายุ ความแตกต่างในระดับการศึกษาหรืออายุที่มากเกินไป ก่ออาจนำไปสู่ปัญหาความเข้าใจที่ไม่ตรงกันในหลายๆ ด้าน เช่น ความสนใจ, ค่านิยม, หรือวิธีการเลี้ยงดูลูก ซึ่งอาจทำให้เกิดการขัดแย้งในชีวิตคู่และนำไปสู่การหย่าร้าง (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2564: ออนไลน์)

1.6 ปัญหาการใช้ความรุนแรงในครอบครัว ความรุนแรงทางร่างกายและจิตใจยังเป็นปัญหาสำคัญที่ส่งผลต่อการหย่าร้าง โดยเฉพาะเมื่อเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องจากปัญหาทางจิตใจหรือความขัดแย้งภายใน หากไม่แก้ไข จะบั่นทอนความสัมพันธ์และนำไปสู่การแยกทาง (กรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว, 2565: ออนไลน์)

1.7 ปัญหาการเลี้ยงดูลูก ปัญหาการเลี้ยงดูลูกเป็นสาเหตุที่อาจทำให้เกิดการขัดแย้งในครอบครัว โดยเฉพาะเมื่อคู่สมรสมีความคิดเห็นที่ไม่ตรงกันในวิธีการเลี้ยงดูลูก หรือมีความคาดหวังที่แตกต่างกันในการรับผิดชอบในบทบาทนี้ การจัดการปัญหาครอบครัวในเรื่องนี้ไม่เหมาะสมอาจนำไปสู่การตัดสินใจหย่าร้าง (สุภาวดี มั่นสปียะเลิศ: 2548, น. 80)

1.8 ปัญหาความเครียดจากการใช้เทคโนโลยี ในยุคดิจิทัลที่เทคโนโลยีและโซเชียลมีเดียมีบทบาทสำคัญในชีวิตประจำวัน การใช้เทคโนโลยีมากเกินไปอาจส่งผลเสียต่อความสัมพันธ์ของคู่สมรส โดยเฉพาะอย่างยิ่งหากมีการใช้สื่อออนไลน์เพื่อหลีกเลี่ยงความสัมพันธ์ในโลกจริง หรือเกิดปัญหาการสื่อสารผ่านช่องทางดิจิทัลที่ไม่เหมาะสม (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2565: ออนไลน์)

สาเหตุของการหย่าร้างในสังคมไทยของคู่สมรสที่มีการจดทะเบียนรสที่กล่าวมานี้เป็นเพียงส่วนหนึ่งเท่านั้น และมีเปอร์เซ็นต์ สูง โดยที่แต่ละปีจะมีเปอร์เซ็นต์มากและน้อยเปลี่ยนแปลงไปตามความเปลี่ยนแปลงทางสภาพสังคม ค่านิยม และเศรษฐกิจ โดยที่สาเหตุหลักของการหย่าร้างมีระดับสูง 4 อันดับแรก คือ ปัญหาการขาดการสื่อสาร ปัญหาทางการเงิน ปัญหาการนอกใจ และปัญหาการเปลี่ยนแปลงในบทบาททางสังคมและเศรษฐกิจ และสาเหตุที่มีแนวโน้มจะเพิ่มขึ้นตามมาได้แก่ ปัญหาความรุนแรงในครอบครัว และปัญหาหาเสถียร

2. ผลกระทบของการหย่าร้าง

การหย่าร้างเป็นเหตุการณ์ที่ส่งผลกระทบทั้งในระดับบุคคลและสังคม โดยเฉพาะในสังคมที่มีค่านิยมสูงต่อครอบครัว การแยกทางจากกันของคู่สมรสไม่เพียงแต่ทำให้ชีวิตของบุคคลทั้งสองเปลี่ยนแปลงไป แต่ยังมีผลกระทบต่อเด็ก ๆ และสังคมในวงกว้างเช่นกัน ดังนี้ (ฐิติรัตน์ คล่องดี : 2560, น. 29-39)

2.1 ผลกระทบต่อชีวิต การหย่าร้างส่งผลกระทบซึ่งต่อชีวิตคู่และครอบครัว ทั้งด้านอารมณ์ จิตใจ และความสัมพันธ์ โดยเฉพาะการปรับตัวกับชีวิตใหม่ที่อาจเป็นเรื่องยาก

1) ผลกระทบทางจิตใจและอารมณ์การหย่าร้างมักก่อให้เกิดความเศร้า ซึมเศร้า และวิตกกังวลจากการสูญเสียความสัมพันธ์ และทำให้รู้สึกเหงา โดดเดี่ยว

2) การเปลี่ยนแปลงทางการเงิน ทั้งสองฝ่ายอาจต้องเผชิญปัญหาทางการเงินจากการแบ่งทรัพย์สินและต้องพึ่งพาตนเองมากขึ้น โดยเฉพาะฝ่ายหญิงและบุตร

3) ผลกระทบต่อสุขภาพ การหย่าร้างอาจเพิ่มความเสี่ยงต่อปัญหาสุขภาพ เช่น ความดันสูง โรคหัวใจ และความเครียด โดยเฉพาะในช่วงที่มีความรู้สึกผิด

4) ผลต่อการเลี้ยงดูเด็ก เด็กอาจรู้สึกไม่มั่นคงจากการเปลี่ยนแปลง เช่น การย้ายบ้านหรืออยู่กับพ่อแม่สลับกัน และอาจส่งผลต่อพฤติกรรมและการเรียน

2.2 ผลกระทบต่อสังคม การหย่าร้างสามารถส่งผลกระทบต่อสังคมในแง่ของการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างครอบครัวและความสัมพันธ์ในชุมชน ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อครอบครัวและการพัฒนาเชิงสังคมของบุคคลโดยรวม นอกจากนี้ยังอาจทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในวิถีชีวิตของคนในสังคมด้วย

1) ผลกระทบต่อโครงสร้างครอบครัว การหย่าร้างเปลี่ยนแปลงโครงสร้างครอบครัวและค่านิยมสังคม โดยเฉพาะในสังคมที่ยึดถือครอบครัวแบบดั้งเดิม ซึ่งอาจมองว่าการหย่าร้างคือความล้มเหลวของสถาบันครอบครัว

2) ผลกระทบต่อเด็กและเยาวชน เด็กจากครอบครัวที่หย่าร้างอาจพัฒนาทักษะทางสังคม อารมณ์ และการเรียนรู้ได้ช้ากว่า มีโอกาสเผชิญปัญหาพฤติกรรม และสุขภาพจิตมากขึ้น

3) ผลกระทบทางสังคมและเศรษฐกิจการหย่าร้างเพิ่มภาระค่าใช้จ่าย และลดการแบ่งปันทรัพยากรในครอบครัว อาจทำให้เครือข่ายสังคมอ่อนแอลง และส่งผลกระทบต่อปฏิสัมพันธ์กับผู้ที่ผ่านการหย่าร้าง

4) ผลกระทบต่อการขยายครอบครัวในระยะยาว การหย่าร้างอาจลดจำนวนสมาชิกในครอบครัว และทำให้ความสัมพันธ์ในครอบครัวใหม่ไม่แน่นแฟ้น โดยเฉพาะระหว่างเด็กกับคู่สมรสใหม่ของพ่อแม่

การหย่าร้างเกิดจากหลายปัจจัย เช่น การขาดการสื่อสาร ปัญหาเศรษฐกิจ การนอกใจ และบทบาททางสังคมที่เปลี่ยนไป ปัญหาเหล่านี้ส่งผลให้ความสัมพันธ์คู่สมรสบนทอนลงจนยากจะประคองต่อไปผลกระทบที่ตามมา ได้แก่ ความเครียด ความไม่มั่นคงทางอารมณ์และการเงิน รวมถึงปัญหาด้านสุขภาพและลูก นอกจากนี้ยังมีผลต่อโครงสร้างครอบครัวและสังคมในระยะยาว เช่น การเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตและค่านิยมครอบครัว

การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมเพื่อการลดปัญหาการหย่าร้าง

แม้พระพุทธศาสนาไม่ได้กล่าวถึงการสมรสอย่างชัดเจน แต่มีหลักธรรมที่สามารถประยุกต์ใช้เพื่อลดปัญหาการหย่าร้างได้อย่างครอบคลุม โดยมองปัญหาจากต้นเหตุ คือความเข้าใจผิดเกี่ยวกับการสมรส หากแก้ที่ปลายเหตุ จะยิ่งเพิ่มปัญหา การสมรสจึงควรเริ่มจากความเข้าใจและการเตรียมพร้อมของทั้งสองฝ่าย ไม่ใช่แค่เรื่องความต้องการทางกาย ค่านิยม หรือเป้าหมายอื่น แต่ต้องมีหลักใจและการช่วยเหลือกันในการใช้ชีวิตร่วมกัน ซึ่งมีหลักธรรมในพระพุทธศาสนาหลายประการที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้เพื่อลดปัญหาการหย่าร้างได้อย่างเหมาะสม ดังนี้

1. หลักการวางแผนการสมรส

การวางแผนสมรสที่ดีควรคำนึงถึงการดำเนินชีวิตในระยะยาว แต่ปัจจุบันมักไม่ค่อยได้รับความสนใจเท่าที่ควร การตัดสินใจสมรสมักเกิดจากความพอใจของคู่สมรสโดยไม่ได้รับคำแนะนำจากผู้ปกครองหรือผู้เชี่ยวชาญ ทำให้บางครั้งขาดการเตรียมตัวและเกิดปัญหาการหย่าร้างตามมา ดังนั้น การวางแผนสมรสที่ดีควรมีการเตรียมความพร้อมทั้งในด้านหน้าที่และความรับผิดชอบตามหลักคำสอนของพุทธศาสนา

1.1 บทบาทและหน้าที่ของคู่สมรส ได้แก่ การให้คู่สมรสได้ศึกษาถึงหน้าที่ของตนเองว่าจะต้องปฏิบัติตนอย่างไรต่อกันและกันเมื่อได้รับบทบาทสามีภรรยา เพราะการสมรส คือการเข้าสู่ชีวิตใหม่ที่มีบทบาทและความรับผิดชอบที่เพิ่มขึ้น คือหน้าที่ตามบทของสามี-ภรรยา ตามที่ปรากฏในสังคาลสูตร ที่ขกนิบาต ปาฏิภวรรค เล่มที่ 11 ข้อที่ 201 (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย: 2539, น. 165) ได้กล่าวถึงหน้าที่ของสามีและภรรยา จะต้องปฏิบัติต่อกัน ดังนี้

1.1.1 หน้าที่ของสามีต่อภรรยา

- 1) ให้ความนับถือ ยอมรับฐานะแห่งภรรยาและคู่ครอง
- 2) ยกย่องให้เกียรติ ไม่แสดงอาการเหยียดหยามดูหมิ่นไม่ดูหมิ่นหรือเหยียดหยามภรรยา
- 3) รักษาความซื่อสัตย์ ไม่หลงไปกับความรักใหม่ ประพฤติตัวอยู่ในศีลธรรมอันดีงาม
- 4) มอบความสำคัญให้ภรรยาในฐานะผู้ดูแลบ้านในฐานะแม่บ้าน แสดงความไว้วางใจในงานบ้าน

- 5) หาเครื่องประดับเครื่องแต่งตัวมามอบให้เป็นของฝากของขวัญ แสดงน้ำใจรักไม่จืดจาง
- 1.1.2 หน้าที่ของภรรยาต่อสามี
- 1) ดูแลงานบ้านให้เรียบร้อย
  - 2) เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และช่วยเหลือทั้งครอบครัวของสามีและตัวเอง
  - 3) รักษาความซื่อสัตย์
  - 4) รักษาสมบัติที่สามีหามาได้ ไม่ใช้จ่ายอย่างสุรุ่ยสุร่าย หรือใช้จ่ายทรัพย์สินทางผิด
  - 5) ขยันและไม่เกียจคร้านในทุกด้าน เช่น การบริหารจัดการธุระภายในครอบครัว

1.2 หลักการเลือกสมรส การเลือกคู่ครองเป็นขั้นตอนสำคัญที่จะทำให้ชีวิตคู่ประสบความสำเร็จหรือไม่ หากเลือกผิด อาจนำไปสู่ปัญหาที่ไม่สามารถแก้ไขได้ ซึ่งหลายครั้งสาเหตุของการหย่าร้างมาจากการเลือกคู่ที่ไม่เหมาะสม ดังนั้นการเลือกคู่ครองที่ดีจึงต้องพิจารณาคุณสมบัติที่สำคัญ พระพุทธศาสนาได้แนะนำหลักการเลือกคู่ครองควรมีความเหมาะสมกันที่เรียกว่า สมหรือสมมาเสมอกันที่เรียกว่าสมชีวิตธรรม ๔ ประการ ตามที่ปรากฏในพระไตรปิฎก อังคุดตนิคาย จตุกกนิบาต (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย: 2539, น. 80) คือ

- 1) สัทธาสัมปทา (ความเชื่อเสมอกัน) มีศรัทธาเหมือนกัน เช่น ความเชื่อในศาสนา หรือคุณค่าที่ดีงาม ช่วยเสริมความกลมกลืนและความเข้าใจกันในชีวิตครอบครัว หากความเชื่อไม่เหมือนกัน ต้องปรับให้เข้าใจกันเพื่อความสมดุลในชีวิตคู่
- 2) สีสสัมปทา (ความประพฤติเสมอกัน) มีความประพฤติที่เข้ากันได้ เช่น ความสุภาพและความสงบ ถ้าคู่ครองมีพฤติกรรมที่ขัดแย้งกัน อาจนำไปสู่ความขัดแย้งและความร้าวฉาน
- 3) จาคสัมปทา (การมีน้ำใจเสมอกัน) มีน้ำใจและการเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เช่น การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน หากคู่ครองไม่เสมอกันในน้ำใจ อาจทำให้เกิดความขัดแย้งและชีวิตครอบครัวที่ไม่มั่นคง
- 4) ปัญญาสัมปทา (มีเหตุผลเสมอกัน) มีปัญญาที่สามารถคิดและเข้าใจเหตุผลของกันและกัน ช่วยให้การแก้ปัญหาภายในครอบครัวเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและสร้างความสัมพันธ์ที่ดี

2. หลักการครองเรือน

หลักพุทธธรรมที่เป็นแนวทางการปฏิบัติที่คู่สมรสควรยึดถือในการดำรงชีวิตร่วมกัน โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อเสริมสร้างความสุขและความมั่นคงในชีวิตคู่ ซึ่งระบุไว้ในพระไตรปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค เล่มที่ 15 ข้อ 246 โดยใช้หลัก “ธรรมาศธรรม” ซึ่งประกอบด้วย 4 ประการหลัก ดังนี้

2.1 สัจจะ (ความซื่อสัตย์) หมายถึง ความจริงใจในสามด้าน ได้แก่ 1) จริงใจ เป็นรากฐานที่สำคัญในการสร้างความสัมพันธ์ที่มั่นคง 2) จริงวาจา การพูดตรงไปตรงมาและซื่อสัตย์ในการสื่อสาร 3) จริงการกระทำ การทำตามที่ได้พูดและตั้งใจจริง ความจริงใจช่วยให้ความสัมพันธ์มีความมั่นคงและยั่งยืน

2.2 ทมะ (การปรับและข่มใจ) คือการปรับตัวและฝึกตนให้เข้าใจและสมานฉันท์ในชีวิตคู่ เพราะแต่ละคนมีพื้นฐานและประสบการณ์ต่างกัน การใช้สติในการพิจารณาและการข่มใจช่วยให้สามารถแก้ปัญหาด้วยความสงบและสันติ

2.3 ขันติ (ความอดทน) การอดทนเป็นพลังสำคัญในการรักษาความสัมพันธ์ โดยเฉพาะในช่วงเวลาที่เกิดความขัดแย้งหรืออุปสรรค การอดทนต่อความยากลำบากและการทนต่อความเจ็บปวดทั้งทางกายและใจจะช่วยให้อุปสรรคผ่านพ้นปัญหาต่างๆ ไปได้และมุ่งไปสู่ความสำเร็จร่วมกัน

2.4 จาคะ (การเสียสละ) คือการเสียสละความสุขส่วนตัวเพื่อผู้อื่น โดยเฉพาะคู่สมรส เช่น การดูแลเมื่อฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเจ็บป่วย หรือการให้ความสำคัญกับความสุขของอีกฝ่าย การมีน้ำใจและการแบ่งปันนี้ยังสามารถขยายไปถึงการช่วยเหลือผู้อื่นในครอบครัว ญาติพี่น้อง และสังคมได้ด้วย

3. หลักการครองรัก

หลักการครองรักหรือครองใจ เป็นหลักธรรมที่ผูกมัดใจกันระหว่างคู่สมรสเพื่อให้ครองรักหรือรักษาความรักให้เหนียวแน่นไม่เบื่อหน่ายจางคลาย เกิดความรักหวงหาอาหารกัน ตามที่ปรากฏในพระไตรปิฎก อังคุตตรนิกาย จตุกกวรรค เล่มที่ 21 ข้อ 32 (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย : 2539, น. 50) เรียกว่า สังคหัตถุธรรม คือ หลักธรรมเพื่อการสังเคราะห์ หรือสร้างสิ่งดี ๆ เพื่อเป็นผูกมัดน้ำใจกันและกัน มี 4 ประการ คือ

3.1 ทาน คือ การเฉลี่ยแบ่งปันทรัพย์สินรายได้ เครื่องอุปโภคบริโภค ไม่เอาเปรียบกันเรื่องทรัพย์สินรายได้

3.2 ปิยวาจา พูดจากันด้วยคำพูดที่ไพเราะอ่อนหวาน พูดสิ่งที่จริงและปรึกษาหารือกัน

3.3 อตถจริยา ทำสิ่งที่ เป็นประโยชน์หรือช่วยเหลือกันสิ่งที่ดี ๆ เพื่อกันและกัน

3.4 สมานัตตา สนับสนุนให้กำลังใจ ห่วงหาอาทรกันทั้งยามที่ดีและยามร้าย พร้อมทั้งจะร่วมทุกข์สุข

หลักพุทธธรรมที่เกี่ยวข้องด้วยการสมรสตามที่กล่าวมาข้างต้น ถือว่าเป็นหลักการที่ดีเมื่อมีการนำสู่การปฏิบัติ เป็นการกล่าวแบบองค์รวมทั้งหมด และยังมีหลักธรรมที่สามารถนำประยุกต์ให้เหมาะสมกับการช่วยลดปัญหาการหย่าร้างตามสาเหตุสามารถปรับให้เกิดการแก้ปัญหาได้ในแต่ละประเด็นของสาเหตุ คือ

1. การขาดการสื่อสาร คู่สมรสควรเปิดใจพูดคุยกันอย่างตรงไปตรงมา โดยไม่ปิดบังความจริง ต้องยึดมั่นในหลักของ "สัจจะ" หรือความจริง และหันหน้าเข้าหากันเพื่อปรึกษาหารืออย่างมีเหตุผล การใช้คำพูดที่สุภาพและไพเราะ (ปิยวาจา) จะช่วยเสริมสร้างความเข้าใจและลดความขัดแย้งได้อย่างมาก

2. ปัญหาทางการเงินปัญหาการเงิน เป็นของแสวงหาปัจจัยในการเลี้ยงชีพ การหารายได้ต้องเป็นความรับผิดชอบร่วมกันของทั้งสองฝ่าย (จาคะ) คู่สมรสไม่ควรปล่อยให้ภาระการเงินตกอยู่กับฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ต้องมีความเสียสละทั้งร่างกายและแรงใจเพื่อสร้างเสถียรภาพทางการเงินในครอบครัว

3. ปัญหาการประพฤติผิดนอกใจ การนอกใจเกิดจากหลายสาเหตุ เช่น ความไม่พอใจในพฤติกรรมของคู่รัก ความห่างเหินเนื่องจากอาชีพ หรือความรู้สึกใกล้ชิดกับบุคคลภายนอก คู่สมรสควรยึดหลักความซื่อสัตย์ต่อกัน (สัจจะ) และต้องฝึกควบคุมอารมณ์และจิตใจ (ทมะ) เพื่อป้องกันการหลงผิดจากความอยากรได้สิ่งใหม่ ๆ ต้องมียินดีพอใจในคู่ครองของตัวเอง

4. ปัญหาการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและเศรษฐกิจ ส่งผลต่อบทบาทของคู่สมรสในครอบครัว ทางบทบาทหน้าที่และค่าครองชีพที่เปลี่ยนไป คู่สมรสต้องร่วมมือกันในการประกอบอาชีพและการหารายได้ช่วยเหลือกัน (อตถจริยา) มีใจร่วมทุกข์ร่วมสุขกัน (สมานัตตา) ไม่ว่าภาวะทางสังคมและเศรษฐกิจจะเปรียบไป มีการปรับตัวเองต่อการเปลี่ยนแปลงเสมอ (ทมะ)

5. ปัญหาความแตกต่างทางการศึกษาและอายุ ทำให้เกิดปัญหาในเรื่องทัศนคติไม่ตรงกันในเรื่องต่าง ๆ ของการใช้ชีวิตร่วมกัน และจะกลายเป็นความขัดแย้งทางการกระทำ การพูด และความคิด การแก้ปัญหาในเรื่องนี้เบื้องต้นต้องแก้ด้วยการเลือกคู่ที่มีความเหมาะสมในด้านทัศนคติและความเข้าใจในชีวิตร่วมกันจึงเป็นสิ่งสำคัญ ในการเลือกคู่สมรสที่มีความเหมาะสมกันทั้งการศึกษาและวัย (ปัญญาสัมปทา) อย่าให้ห่างกันจนเกินไปจะทำให้ขาดความสมดุลทางวุฒิภาวะทางความคิด และเมื่อแต่งงานแล้วควรมีการปรับจูนเข้าหากันเกิดความสมดุล (ทมะ)

6. ปัญหาการใช้ความรุนแรงในครอบครัว มักเกิดจากปัญหาสะสมที่ไม่ได้รับการแก้ไข เช่น ความหึงหวง การไม่รับฟังเหตุผลของกันและกันต่างฝ่ายถือทิฐิ (ความเห็น) ของตนเป็นใหญ่ จนเป็นเหตุให้ต้องทะเลาะ ทำร้ายกัน ในเรื่องนี้ทั้งสองฝ่ายต้องฝึกความอดทน (ขันติ) และหักห้ามตนเองจากการใช้ความรุนแรงทั้งทางคำพูดและการกระทำ ไม่ควรใช้หรือเสพสิ่งเสพติดที่จะเป็นสาเหตุแห่งการขาดสติต้องประพฤติตนอยู่ในศีลข้อที่ 5 จะช่วยให้เราหลีกเลี่ยงการใช้ความรุนแรง

7. ปัญหาการเลี้ยงดูลูก เป็นที่มาของการเพิ่มภาระเรื่องค่าใช้จ่ายที่เพิ่มขึ้น ซึ่งคู่สมรสต้องร่วมมือกันอย่างเต็มที่ด้วย ความเสียสละ (จาคะ/ทาน) ในการแบ่งปันหน้าที่และความรับผิดชอบในการเลี้ยงดู ส่งเสริมให้ได้รับการศึกษา ต้องมีความอดทน (ขันติ) ต่อภาระที่เพิ่มขึ้น ทั้งการดูแล และหาค่าครองชีพ

8. ปัญหาความเครียดจากการใช้เทคโนโลยี เป็นเรื่องของการใช้เวลามากเกินไปกับการเสพข้อมูลทางโซเชียลมีเดีย อาจทำให้ความสัมพันธ์หย่อนยาน รวมถึงการเสพข้อมูลข่าวสารทางเทคโนโลยีที่ปราศจากการแยกแยะ ทำให้เกิดภาวะความเครียด และนำมาเป็นเหตุระแวงสงสัยเรื่องการการนอกใจ คู่สมรสควรตั้งสติในการเลือกเสพ และหมั่นพูดคุยกันเพื่อเสริมสร้างความใกล้ชิด (ปิยวาจา) มีการทำกิจกรรมร่วม เพื่อเบี่ยงเบนความสนใจจนการเสพติดเทคโนโลยี (อตัณจริยา)

การประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อให้การลดสาเหตุของการหย่าร้าง ตามตารางข้างบนนี้เป็นการประยุกต์ใช้ตามสาเหตุของการหย่าร้างโดยนำหลักพุทธธรรมมาปรับใช้ให้เหมาะสมกับสาเหตุของปัญหา ก็จะเป็นการช่วยลดปัญหาการหย่าร้างได้

บทสรุป

การหย่าร้างในสังคมไทย: การวิเคราะห์เชิงสังคมและการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมเพื่อเสริมสร้างความมั่นคงในชีวิตสมรสการหย่าร้างในสังคมไทยเป็นปรากฏการณ์ที่สะท้อนให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างและวัฒนธรรมในหลายมิติ ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และค่านิยมเกี่ยวกับสถาบันครอบครัว โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงไม่กี่ปีที่ผ่านมา แนวโน้มการหย่าร้างมีอัตราเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ตามข้อมูลสถิติระหว่างปี พ.ศ. 2562 ถึง 2566 แสดงให้เห็นถึงความผันผวนของอัตราการหย่าร้างในแต่ละปี ซึ่งสะท้อนถึงความไม่มั่นคงในชีวิตสมรสและความเปราะบางของโครงสร้างครอบครัวในยุคปัจจุบัน

จากการศึกษาของนักวิชาการและงานวิจัยหลายชิ้นพบว่า สาเหตุของการหย่าร้างสามารถจำแนกได้เป็นสองกลุ่มใหญ่ ได้แก่ ปัจจัยภายใน (เชิงจิตวิทยาและพฤติกรรม) เช่น ความขัดแย้งส่วนบุคคล การขาดการสื่อสาร การนอกใจ การใช้ความรุนแรงในครอบครัว และความไม่ลงรอยกันในการเลี้ยงดูบุตร และ ปัจจัยภายนอก (เชิงโครงสร้าง) เช่น ปัญหาทางเศรษฐกิจ ความเครียดจากสถานการณ์สังคม การเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี และแรงกดดันจากภายนอกครอบครัว

ผลกระทบของการหย่าร้างสามารถพิจารณาใน 2 ระดับ ได้แก่

1. **ระดับบุคคล** ส่งผลกระทบต่อสุขภาพจิตและอารมณ์ของคู่สมรส รวมถึงบุตรและสมาชิกในครอบครัว ไม่ว่าจะเป็นความรู้สึกโดดเดี่ยว ความเครียด ความไม่มั่นคงทางการเงิน หรือภาวะซึมเศร้า

2. **ระดับสังคม** การเพิ่มขึ้นของอัตราการหย่าร้างก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงต่อโครงสร้างครอบครัว ค่านิยมเกี่ยวกับการแต่งงาน การเลี้ยงดูเยาวชน ตลอดจนผลกระทบทางเศรษฐกิจระดับชุมชนและประเทศ

ในบริบทของสังคมไทยที่มีรากฐานทางวัฒนธรรมและจริยธรรมจากพระพุทธศาสนา การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมจึงนับเป็นแนวทางที่มีศักยภาพในการส่งเสริมความมั่นคงของสถาบันครอบครัว และลดอัตราการหย่าร้างได้อย่างยั่งยืน โดยหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้องสามารถจัดหมวดหมู่ได้เป็น 3 ระยะเวลาสำคัญของชีวิตสมรสดังนี้

1. หลักการวางแผนการสมรส (ก่อนแต่งงาน)

พระพุทธศาสนาเน้นการเลือกคู่ครองด้วยปัญญา (ปัญญาสัมปทา) โดยพิจารณาจากความสอดคล้องด้านค่านิยม ความประพฤติ อาชีพ และวุฒิภาวะ เพื่อให้เกิดพื้นฐานที่มั่นคงก่อนการเริ่มต้นชีวิตคู่ รวมทั้งการเข้าใจบทบาทและหน้าที่ของสามีภรรยา ซึ่งจะช่วยให้สามารถประคับประคองครอบครัวในระยะยาวได้

2. หลักการครองเรือน (ระหว่างการใช้ชีวิตคู่)

การดำรงชีวิตคู่ให้ราบรื่นจำเป็นต้องยึดมั่นในหลักธรรม เช่น สัจจะ (ความจริงใจ) ทมะ (การควบคุมตนเอง) ขันติ (ความอดทน) และจาคะ (การเสียสละ) ซึ่งล้วนเป็นปัจจัยสำคัญในการปรับตัวเข้าหากันและลดข้อขัดแย้ง

3. หลักการครองรัก (การรักษาความสัมพันธ์ในระยะยาว)

หลักสังคหวัตถุ 4 ได้แก่ ทาน ปิยวาจา อตถจริยา และสมานัตตตา เป็นแนวทางในการธำรงความรัก ความเข้าใจ และการให้เกียรติซึ่งกันและกัน ซึ่งหากคู่สมรสปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอ จะช่วยเสริมสร้างความสัมพันธ์ให้มั่นคงและยั่งยืน

นอกจากนี้ การนำหลักพุทธธรรมมาประยุกต์ใช้กับปัญหาที่ก่อให้เกิดการหย่าร้างโดยตรง ยังสามารถจำแนกเป็นแนวทางแก้ไขเชิงรูปธรรมได้ เช่น

1. ปัญหาการขาดการสื่อสาร ใช้หลักสัจจะและปิยวาจา
2. ปัญหาทางการเงิน ใช้หลักจาคะและทมะ
3. ปัญหาการนอกใจ ใช้หลักสัจจะและทมะ
4. ปัญหาความเปลี่ยนแปลงทางสังคมเศรษฐกิจ ใช้หลักอตถจริยาและสมานัตตตา
5. ปัญหาความแตกต่างด้านอายุและการศึกษา ใช้หลักปัญญาสัมปทาและทมะ
6. ปัญหาการใช้ความรุนแรง ใช้หลักขันติและการฝึกสติ
7. ปัญหาเกี่ยวกับการเลี้ยงดูลูก ใช้หลักจาคะและขันติ
8. ปัญหาการเสพติดเทคโนโลยี ใช้หลักปิยวาจาและอตถจริยา

การสมรสที่ยั่งยืนในสังคมไทยจำเป็นต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานของความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ ความรับผิดชอบ และการยึดถือในหลักธรรม ไม่ใช่เพียงแค่อารมณ์รักในระยะสั้น หากแต่เป็นการดำรงอยู่ร่วมกันโดยใช้ธรรมเป็นเครื่องมือชี้นำพฤติกรรมและการตัดสินใจในทุกช่วงเวลาของชีวิตคู่ หลักพุทธธรรมจึงไม่เพียงให้ข้อคิดที่ลึกซึ้ง แต่ยังชี้แนะแนวทางสู่การปฏิบัติที่นำไปสู่ความสัมพันธ์ที่มั่นคง ยั่งยืน และเกื้อกูลกันอย่างแท้จริงในระดับบุคคล ครอบครัว และสังคมโดยรวม

เอกสารอ้างอิง

- กรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. (2563). รายงานสถานการณ์ความรุนแรงในครอบครัวและการหย่าร้างในประเทศไทย ปี 2563. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <https://www.dwf.go.th//storage/55535/6b6cea1f-1b4d-4ec5-9e78-c584e9e434a1-document-5873.pdf> .[20 เมษายน 2568]
- กรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว. (2565). รายงานผลสำรวจการใช้ความรุนแรงในครอบครัว. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: www.women.go.th. [22 มีนาคม 2567].
- ชาญณรงค์ พรุ่งโรจน์. (2561). พุทธธรรมกับการแก้ปัญหาครอบครัวในสังคมไทย. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ฐิติรัตน์ คล่องดี. (2560). การพัฒนาคุณภาพชีวิตครอบครัวในครอบครัวหย่าร้างด้วยการปรึกษาเชิงบูรณาการทางทฤษฎี และเทคนิค โดยใช้ทฤษฎีเป็นฐาน. วิทยานิพนธ์ สาขาจิตวิทยาการศึกษา มหาวิทยาลัยบูรพา.
- ธนวัฒน์ รวมสุก. (2560). การประยุกต์ใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในการพัฒนาความสัมพันธ์ของคู่สมรส. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). (2540). *พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ*. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระครูสิริธรรมานุยิต [อิทธิมัย พลชนะ]. (2562). แนวทางการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมการครองเรือนในครอบครัวไทยปัจจุบัน. *วารสารมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ปีที่ 6 ฉบับที่ 3* (พฤษภาคม 2562). มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช.
- สถาบันวิจัยประชากรและสังคม. (2563). *ปัจจัยที่มีผลต่อการหย่าร้างในประเทศไทย*. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://www.ipsr.mahidol.ac.th> [9 มีนาคม 2567].
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2564). *การสำรวจสภาพสังคมและครอบครัวในประเทศไทย*. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://www.nso.go.th>. [9 มกราคม 2567].
- _____. (2565). รายงานถึงความสำคัญของการใช้เทคโนโลยีอย่างระมัดระวัง และแนะนำว่าการมีสื่อสารที่ดีและการใช้เวลาคุณภาพร่วมกันในโลกจริงนั้นเป็นสิ่งที่ช่วยลดความเครียดจากการใช้เทคโนโลยีที่ไม่เหมาะสมได้. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: https://www.nso.go.th/nsoweb/nso/survey_detail/jj?set_lang=th. [20 มกราคม 2566].
- สำนักงานพุทธศาสนาแห่งชาติ. (2553). *หลักธรรมเพื่อการปฏิบัติในชีวิต*. กรุงเทพฯ : สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ.
- สำนักบริหารการทะเบียน กรมการปกครอง. (2567). *รายงานสถิติการหย่าร้าง*. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://stat.bora.dopa.go.th/stat/marry/new/stat-gen/static.php?divorce>. [9 มีนาคม 2567].
- สุธีรา งามเกียรติทรัพย์. (2564). ปัจจัยที่ส่งผลต่อการหย่าร้างของคู่สมรสในกรุงเทพมหานคร. *วารสารสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ ปีที่ 10 ฉบับที่ 3* (พฤษภาคม 2564). คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- สุภาวดี มนัสปิยะเลิศ. (2548). *เมียน้อย: กระบวนการตัดสินใจและการปรับตัว*. วิทยานิพนธ์สังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยมหิดล (สังคมวิทยา). กรุงเทพฯ: คณะสังคมวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ไทยรัฐ ออนไลน์. (2565). *สถิติการหย่าร้างในประเทศไทย: ผลกระทบและแนวทางแก้ไข*. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://www.thairath.co.th>. [20 ธันวาคม 2567].
- _____. (2566). 4 สาเหตุหลัก คนไทยหย่าร้าง พุ่งเกือบ 50% ของคู่รักจดทะเบียนสมรส. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://www.thairath.co.th/scoop/infographic/2659743>. [7 มีนาคม 2567].

ผู้เขียนบทความ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์สายยนต์ ขาวอุบล อาจารย์ประจำหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา จังหวัดนครราชสีมา อีเมล: saiyon.c@nrru.ac.th